

I murens levetid blev der dræbt ca. 750 østtyske borgere, der forsøgte at komme til Vesttyskland. Heraf blev ca. 750 dræbt ved selve muren mellem Vestberlin og Østberlin. Årligt blev der i Vestberlin afholdt demonstrationer mod Berlinmuren, men til ingen nytte. I DDR kaldede man derimod "beskyttelsesmuren". Muren gjorde det næsten umuligt at besøge slægtninge i den anden del af byen: kun ved helt særlige lejligheder kunne det lade sig gøre. Først i 1972 blev det muligt for vestberlinere at besøge DDR, hvilket man kunne gøre 30 dage på et år. Det var ikke muligt for østberlinerne at besøge Vestberlin.

Figur 4.3 Berlinmuren, som den så ud i 1983. Den var 155 kilometer lang og bestod af mere end bare en mur. Blandt andet pigtråd, vagthunde, grænsevagter, projektører og mere end 50.000 landminer skulle forhindre flugt fra øst til vest.

4.6 Murens fald

I løbet af 1970'erne blev Berlinmuren "glemt" på trods af, at den stadig var et symbol på den delte by og stormagtskonflikten. Livet gik videre, og man affandt sig stort set med Berlinmuren som et faktum. Forholdet mellem Vesttyskland og DDR var blevet forbedret, og i 1972 indgik de to lande en aftale, der i praksis gjorde, at Vesttyskland anerkendte DDR.

Ved slutningen af 1970'erne var samfundet i DDR dog på flere fronter præget af krise. Økonomien var dårlig og landet, sakket bagud i den teknologiske udvikling. Målt på økonomisk vækst var Vesttyskland overlegen, hvilket fremgår af følgende tabeller:

	Østtyskland	Vesttyskland
1950	100	100
1989	341	491

Tabel 4.2 Indekstal over bruttonationalproduktet (indeks 100 = 1950)

	Østtyskland	Vesttyskland
1950-1960	6,7	8,0
1960-1970	2,7	4,4
1970-1980	2,6	2,8
1980-1989	0,3	1,9
I alt: 1950-1989	3,1	4,3

Tabel 4.3 Gennemsnitlig årlig vækst i BNP i procent.

Den gennemsnitlige vækst i Østtyskland var i perioden 1950-1960 på 6,7% årligt. I Vesttyskland var den i samme periode i gennemsnit på 8,0%. I perioden 1950-1989 var den gennemsnitlige årlige vækst i Østtyskland på 3,1%.

Kilde: Jaap Sleifer (2014) "Planning Ahead and Falling Behind. The East German Economy in Comparison with West Germany 1936-2002". Akademie Verlag.

Tallene viser kun den officielle økonomi, og dermed tages der ikke højde for den uformelle økonomi. Det er fx byttehandler, sortbørshandel og lignende.

Den økonomiske krise gjorde, at flere borgere i Østtyskland ønskede at rejse væk. Styret i DDR havde sammen med USA, Sovjetunionen og flere andre lande i 1975 underskrevet den såkaldte Helsinki-erklæring. Erklæringen anerkendte basale menneskerettigheder herunder en vis rejsefrihed.

I begyndelsen af 1980'erne søgte flere og flere DDR-borgere om udrejse fra landet netop med henvisning til Helsinki-erklæringen. Styret i DDR gav dog kun i begrænset omfang tilladelse til udrejse.

I 1985 blev Mikhail Gorbatsjov (1931-2022) ny leder af Sovjetunionen. Han ønskede at reformere styret i Sovjetunionen for at kunne bevare kommunismen, og han fik afgørende indflydelse på, at Berlinmurens fald blev fredeligt. Fra amerikansk side havde den amerikanske præsident Ronald Reagan (1911-2004) i 1987 besøgt Vestberlin, hvor han i en berømt tale foran Berlinmuren opfordrede til, at Berlinmuren skulle rives ned. Krisen i DDR øgedes, og modstanderne mod styret blev flere. Samfundet i DDR var præget af et stort hemmeligt politi (Stasi), der havde angivere overalt i samfundet. Derfor var det en svær opgave at

gøre modstand mod styret. På trods af den dårlige samfundsøkonomi blev der stadig afsat penge til at forbedre Berlinmuren.

I 1989 blev det lettere at rejse fra Ungarn (der lå i østblokken) og til Østrig, der var neutralt, men med grænser til bl.a. Vesttyskland. Det åbnede en kattelem for DDR-borgere, der via Ungarn og Østrig kunne få adgang til Vesttyskland. Samtidig rejste flere og flere DDR-borgere til andre kommunistiske lande og "besatte" de vesttyske ambassader der. I september 1989 begyndte der i den østtyske by Leipzig demonstrationer imod styret. Under sloganet "Vi er folket!" bredte demonstrationerne sig til flere andre østtyske byer.

4. november 1989 deltog op mod 1. mio. DDR-borgere i en demonstration på Alexander-platz i Østberlin. Styret i Østtyskland var presset, og der blev vedtaget nye regler, der gjorde det lettere at rejse fra øst til vest.

En østtysk politiker ved navn Günter Schabowski (1929-2015) præsenterede de nye regler for verdenspressen på et pressemøde d. 7. november 1989. Ved pressemødet fik Schabowski fejlagtigt sagt, at de nye rejsebestemmelser gjaldt med det samme. Der samlede sig store folkemængder ved grænseovergangene, der til sidst gav efter for presset. Grænsen mellem Vestberlin og Østberlin var åbnet.

Overalt i verden var der overraskelse over Berlinmurens pludselige fald. Efter en kort betænkningstid roste Sovjetunionen dagen efter beslutningen. I USA modtog man nyheden med glæde, men man var samtidig bekymret for, om Sovjetunionen ville indsætte militæret. Berlinmurens fald blev startskuddet til Østtysklands opløsning, og i oktober 1990 blev Tyskland genforenet.

Glade borgere ved Berlinmuren, mens Vesttyske grænsevagter ser til. Symbolsk og reelt var der gået hul i Berlinmuren. Den Kolde Krigs afslutning var nær.

Genforeningen af DDR og Vesttyskland er bestemt ikke forløbet gnidningsfrit. Det var en stor omvæltning for mange i DDR at skulle vænne sig til et helt nyt samfundssystem, og mange blev arbejdsløse i tiden efter murens fald. En vis arrogance kunne såvel dengang som endnu i dag spores nogle steder i Vest over for landsmændene i Øst.

I nutidens Tyskland er der stadig spor af delingen. Den økonomiske produktivitet pr. indbygger er højere i Vest end i Øst. Ligeledes er man mere religiøs i Vest end i Øst. Der er højere arbejdsløshed i Øst end i Vest. Skilsmisseraten er også højest i Øst. I Vest er der derimod markant større lønforskel mellem mænd og kvinder. Endelig er tilslutningen til yderliggående politiske partier som fx Alternative für Deutschland (AfD) størst i Øst. Områderne i Øst modtager mange penge fra resten af Tyskland, og nogle historikere taler om, at muren stadig påvirker sindene i Tyskland. Nogle dyrker elementer fra DDR, hvilket i Tyskland kaldes for Ostalgie, altså at man kigger nostalgisk tilbage på Østtyskland.

4.7 Berlin set med danske briller

Synet på Tyskland og Berlin var de første år af Den Kolde Krig påvirket af besættelsen fra 1940-45. Der var et kritisk syn på Tyskland i brede kredse i Danmark og en udbredt "tyskerfrygt". Danmark deltog fra 1947 i besættelsen af Tyskland. De danske tropper blev sendt til den britiske zone i Tyskland for at hjælpe briterne.

Blokaden af Vestberlin i 1948-49 betød dog, at man på den politiske højrefløj begyndte at se mere positivt på en genoprustning af Vesttyskland, fordi man i stigende grad frygtede Sovjetunionen og østblokken. På den yderste venstre fløj, i kommunistpartiet DKP, var man fuldstændig loyal over for Sovjetunionen. Det samme var tilfældet med avisen *Land og Folk*, der var kommunistpartiets avis.

I begyndelsen af 1950'erne og frem til Vesttysklands optagelse i NATO i 1955 støttede flere politikere, at Vesttyskland skulle være en del af NATO. Det skyldtes dog ikke begivenhederne i Berlin, men fordi frykten for kommunismen voksede. En meningsmåling fra marts 1955 i befolkningen viste et splittet syn på vesttysk oprustning.

	Socialdemokratiet	Det radikale venstre	Det konservative folkeparti	Venstre
For	26	12	48	41
Imod	37	61	25	31
Både og	12	10	12	12
Ved ikke	25	17	15	16

Tabel 4.4 Holdning til vesttysk genoprustning – fordelt efter parti (marts 1955). Angivet i pct. af de adspurgte.

Kilde: DIIS (2005): "Danmark under Den Kolde Krig" – bind 1 s. 177.